

Список литературы:

1. **Гречко, К.В.** Использование подвижных игр на уроках физической культуры при обучении игре в баскетбол [Текст] / К.В. Гречко // матер. V Всероссийской с межд. уч. науч.-практ. конф. студентов и аспирантов. – Томск: ОсОО СГТ, 2017. – С. 27 - 29.
2. **Болатов, А. Н.** Особенности применения спортивных и подвижных игр для развития быстроты и выносливости у учащихся 12 – 13 лет на уроках физической культуры [Электронный ресурс]. - Молодой ученый, 2015. – №11. – С. 580 - 584. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/91/19782/>.
3. **Андрианова, Н.В.** Теория и методика подвижных игр: методическое пособие [Текст] / Н.В. Андрианова, И.В. Бессонова, Т.И. Полунина. - Государственный социально-гуманитарный университет, 2017. – 82 с.
4. **Гриженя, В.Е.** Организация и методические приемы проведения занятий по подвижным играм в вузе и школе [Текст] / В.Е. Гриженя. – М.: Сов.спорт, 2015. - 36 с.
5. **Костычаков, В.Ф.** Роль подвижных игр в повышении интереса к занятиям по физической культуре [Текст] / В.Ф. Костычаков, А.Ю. Бордачев // Аллея науки. – Quantum, 2017. – Т.2 – С. 594 - 597.
6. **Луткова, Н.В.** Теория и методика обучения подвижным играм [Текст] / Н.В. Луткова, Л.Н. Минина, И.Г. Фейгель. – ФГБОУ ВПО, 2012. – 93 с.
7. **Узакбаев, И.С.** Личностно ориентированная технология обучения в физическом воспитании студентов в вузах [Текст] / И.С. Узакбаев, Т.С. Разыков // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2017. - №1. - С. 70 – 74.
8. **Узакбаев, И.С.** Педагогическое обоснование принципов и закономерностей построения годового цикла спортивной тренировки в видах единоборств [Текст] / И.С. Узакбаев, Т.С. Разыков, Н. К. Матазимов // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2018. - №1.– С.111 – 116.

Поступила в редакцию 21.01.2021 г.

УДК:576.6

Сияев Т.М.

д.п.н., профессор Нарынского госуд. универ., Кыргызская Республика

Кадырова Т. Р.

аспирант Кыргызско-Узбекского Межд. универ., Кыргызская Республика

**БОЛОЧОКТОГУ ФИЗИКА МУГАЛИМДЕРИНИН ОКУУ-ТААНУУ
ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН МОТИВАЦИЯЛЫК МАМИЛЕСИ**

Изилдөөнүн предмети болуп - болочоктогу физика мугалимдеринин мотивациялык мамилеси эсептелинет. Изилдөөнүн максаты – болочоктогу физика мугалимдерин жогорку окуу жайларында даярдоодо теориялык жана практикалык абалын аныктоо жана салыштырмалуу ыкмаларын колдонуп болочоктогу физика мугалимдеринин өз кесибине болгон мотивациялык мамилелери изилденди: Мамиле – таанып билүүдөгү жана практикадагы парадигмалык, синтагматикалык, прагматикалык структуралардын, механизмдердин комплексинде каралды. Кыргыз мамлекетиндеги билим берүүчү жогорку окуу жайларында болочоктогу физика мугалимдерин даярдоонун окуу-

таануу ишмердүүлүгүнүн мотивациялык мамилесинин теориялык жана практикалык абалы каралды. Изилдөөнүн натыйжасында адамга карата сый мамиле, ага болгон ишеним, окуучуга карата ишенимдүү көз караш, инсандык сапаттарын калыптанышына өзгөчө бурулган көңүл, окуу процессинин баардык катышуучуларынын ийгиликке жетишине түзүлгөн шарт түздөн-түз келечектеги физика мугалиминин ишмердигинин негизин түзүшүлүшүнө мүмкүндүк берет.

Негизги сөздөр: окуу-таануу мотивациясы; мотив; мотивация; мотивациялык мамиле; кызыгуу; диагностика; метод; кесип; кесипке багыттоо.

МОТИВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ФИЗИКИ

Теоретическое и практическое состояние мотивационного подхода к подготовке будущих учителей физики в образовательных учреждениях Кыргызской Республики. Предмет исследования - мотивационная установка будущих учителей физики. Целью исследования - определение теоретической и практической позиции в подготовке будущих учителей физики в высшей школе и изучение мотивационного отношения будущих учителей физики к своей профессии с использованием сравнительных методов. В результате исследования уважение к человеку, доверие к нему, уверенное отношение к ученику, особое внимание к формированию личностных качеств, условия успешности всех участников учебного процесса лягут в основу учебного процесса. будущий учитель физики.

Ключевые слова: учебно-познавательная мотивация; мотив; мотивация; мотивационный подход; интерес; диагностика; метод; специальность; направление к профессии.

MOTIVATIVE APPROACH TO THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICS

Theoretical and practical state of the motivational approach to the training of future physics teachers in educational institutions of the Kyrgyz Republic. The subject of the research is the motivational attitude of future physics teachers. The aim of the study was to determine the theoretical and practical position in the training of future physics teachers in higher education and to study the motivational attitude of future physics teachers to their profession using comparative methods: the formation of personal qualities, the conditions for the success of all participants in the educational process will form the basis of the educational process. future physics teacher.

Key words: educational and cognitive motivation; motive; motivation; motivational approach; interest; diagnostics; method; specialty; direction to the profession.

Окуу процессинде субъектини инсан катары өнүктүрүү позициясынан алып караганда көптөгөн башкаруу маселелеринин чечилишине мүмкүнчүлүк жараткан мамилелердин бири мотивациялык мамиле болуп эсептелет [1]. Мотивациялык мамиле өз ара кызматташуунун социалдык - психологиялык жагымдуу климаттын калыптанышын, окуу процессинин катышуучуларынын ишмердикке кызыгуусунун артышын, инсандын өнүгүүнү, ошондой эле таанып билүүгө болгон кызыгуунун жана башка инсанга таандык маанилүү мүнөздөрдүн өнүгүшүн камсыз кылат. Бул мамиленин жалпы максаты: окуу процессинин баардык катышуучуларынын эффективдүү ишмердигин камсыз кылууга түрткү боло алган психологиялык-педагогикалык механизми издеп табуу болуп саналат [2].

Мотивациялык мамиле мугалимге ар бир окуучунун инсандык өнүгүшүнүн уюштурулушун жана түрткү болуучу башталышын камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүнө

жеткирет. Башкаруунун уюштуруучулук функциясынын жүзөгө ашырылышы мугалимдин алдына жаңы тапшырмаларды пайда кылат. Тагыраак айтканда, мугалим окуучуларды: алар максатты жакшы түшүнө тургандыгына, алардан кандай натыйжа күтүп жаткандыгына, ал натыйжаларга окуучулар жете билишине ишендире алышы керек; бул ишмердикке катышуудан негативдик жыйынтыкка караганда позитивдик жыйынтыкты көбүрөөк ала тургандыгын көргөзө билиши зарыл. Ошентип, мугалимдин жана окуучулардын ишмердигинде түпкү суроо-талаптан келип чыга турган мотивдер менен шартталган жаңы максаттар келип чыгат. Ишмердиктин мындай жаңыланышы өзгөчө мааниге ээ болуп, жогоруда айтылган маселелердин чечилишине алып барат.

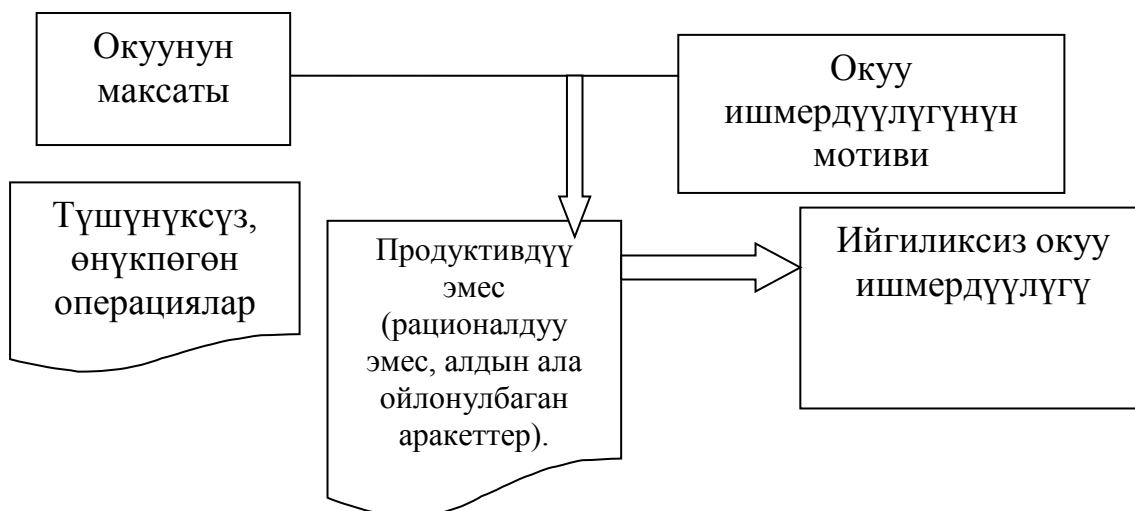
Буга чейин белгиленгендей, мотивациялык мамиле – адамга багытталган мамилелердин курамына кирет. “Мотив” жана “мотивация” түшүнүктөрү мотивациялык мамиленин маңызын түзөт. Ошондуктан, аларды кененирээк карайбыз. Бул багытта педагог жана психологдордун мотивация маселелерине байланыштуу иштерди анализдин негизинде төмөнкү ирээтүүлүктү көрсөтүүгө болот: алгачкы психикалык ишмердик суроо-талаптарды пайда кылат, ал эми суроо-талаптар мотивдерди негиздейт, өз учурунда мотивдер билим берүү максатын аныктайт; натыйжада максатты жүзөгө ашыруу шарты аракеттердин жана операциялардын жардамы аркылуу аткарыла турган билим берүү тапшырмаларды белгилейт [3].

Россиялык окумуштуулар психология илиминде (Б.Г. Ананьев, С.Л. Рубинштейн, В.Г. Асеев, Л.И. Божович, А.Н. Леонтьев, В.Э. Чудновский, П.М. Якобсон ж.блар) мотивация адамдын турмуштук ишмердигинин, анын жүрүм-турумунун, ишмердигинин көп кырдуу татаал жөнгө салып туруучусу катары каралат. Бул жөнгө салуучулуктун жогорку деңгээли акыл-эс, эрк болуп саналат. Ошондуктан, мотивация суроо-талаптарды, мотивацияларды, кызыкчылыктарды, идеалдарды, умтулууларды, түзүлүштөрдү, эмоцияларды, нормаларды, баалуулуктарды жана башка ушул сыяктуу жаратуучу татаал көп кырдуу кубулуш болуп саналат. А.Н. Леонтьев субъект үчүн ишмердик (аракет) түшүнүгүнө мотив менен максаттын ортосундагы мамиле деген түшүнүктү киргизген. Демек, ишмердиктеги бул максат менен мотивдин байланышы сөзсүз түрдө орун алат. Анын көз карашы боюнча, ишмердиктин маңызы – ишмердиктеги белгилүү бир функцияларды аткарып, анын структуралык элементи болуп саналган педагогикалык (психологиялык-педагогикалык) эки категориянын өз ара карым-катышы болуп саналат. Маңызды ал субъектин ишмердиги, чыныгы турмуш аркылуу жүзөгө аша турган мамиле катары белгилеген [4].

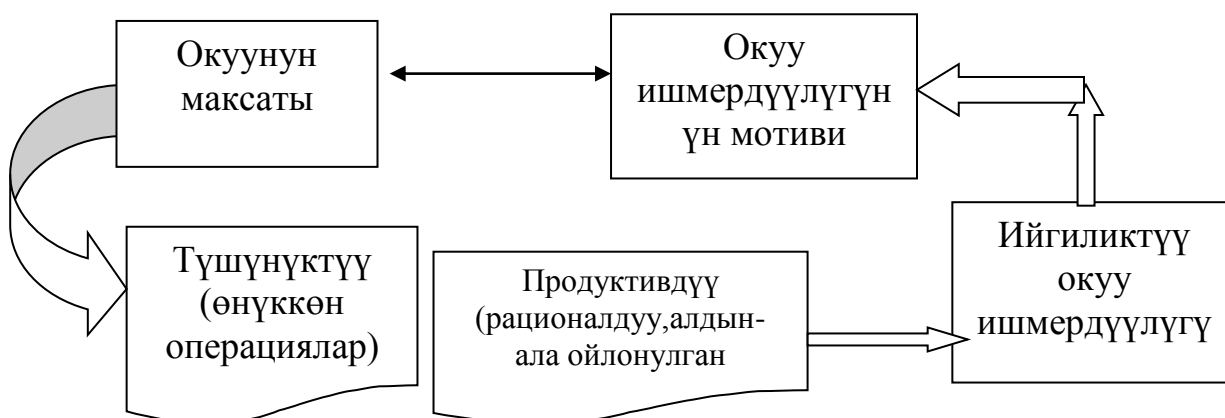
Субъектин ишмердигинде, анын турмуш чындыгында жүзөгө ашырылган ишмердиктин структуралык компоненттери (мотив, максат, операциялар, аракеттер) менен ишмердик маңызынын ортосундагы өз ара байланышты мамиле катары карап көрөбүз (1-сүрөт). Андагы блок-схемада субъектин окуу ишмердүүлүгүндөгү максат менен мотивдин дал келбестиги көрсөтүлгөн. Билим берүү системасында кеминде эки субъект: мугалим жана окуучу өз ара кызматташат. Ошондон улам, “ишмердик субъектиси” түшүнүгүнүн системалык компоненти катары окуучунун окуу ишмердигин карайбыз.

Бул учурда ички таанып билүү мотиви сырткы социалдык мотив менен дал келбейт да, ишмердүүлүктө натыйжасыз аракеттер, түшүнүксүз операциялар коштогон ийгиликсиздик жаралат. Ошол эле учурда ушул сөздүн кенен түшүнүгү маанисин жоготот. Ал эми мотив менен максат адекваттуу айкалыша турган болсо, анда кырдаал түп тамырынан бери өзгөрүп,

продуктивдүү окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн ийгилик таразасы басат. Бул процессти түшүнүктүү операциялар менен ойлонуп жасалган аракеттер коштоп жүрөт (2-сүрөт) [5].

1 - сүрөт- Ийгиликсиз окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн структуралык компоненттеринин өз ара байланышы

2 - сүрөт- Ийгиликтүү окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн структуралык компоненттеринин өз ара байланышы

2-сүрөттө көрсөтүлгөндөй, окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотиви ийгиликтүү окуунун борбордук маани-маңызын түзүүчү компоненти болуп саналат. Ошондуктан, биз мотивациялык мамилени болочоктогу физика мугалимдеринин окуу-таанып билүү ишмердигин башкаруунун оптималдуу мамилеси деп эсептейбиз.

Эгерде, субъектин ишмердиги максат менен айкалышып мотивдештирилген болсо, анда ал продуктивдүү жыйынтыкка алып бара турган маани-маңызга ээ болот. Демек, болочоктогу физика окутуучуларынын окуу-таанып билүү ишмердигин башкаруу структурасын анализдөөдө анын мыйзамдуулугун жана башкаруу принциптерин аныктоодогу чечүүчү мамиле - мотивация мамилеси боло алат деп эсептейбиз.

Жыйынтыктар:

1. Студенттердин болочоктогу чыныгы физика мугалими болуп калыптануусунда мотивациялык мамиленин маани-маңызын түзгөн схемалардын жардамында маанилүү түшүнүктөрдүн өз ара байланыштарын колдонуу менен студенттин окуу-таануу ишмердүүлүгүнө карата мамилесине колдонуу маселелери каралды;

2. Эффективдүү педагогикалык кызматташуунун, ийгиликтин, субъектилик тажырыйбанын ой жүгүртүү формаларынын кырдаалынын өнүгүшү–инсандык багыттагы билим берүүдөгү билим берүү компетенттүүлүгүн калыптандыруу шартына талдоо жүргүзүлдү.

Колдонулган адабияттар:

1. **Карасова, И.С.** Изучение фундаментальных физических теорий на факультативных занятиях в средней школе [Текст] / И.С. Карасова, П.В. Пекин. – Челябинск: ЧИПКРО, 1990. – 256 с.
2. **Мамбетакунов, Э.М.** Педагогикалык жогорку окуу жайларында физиканы окутуу [Текст] / Э.М. Мамбетакунов, М. Жораев.- Бишкек, 2014. - Б.100 - 102.
3. **Выготский, Л.С.** Педагогическая психология [Текст] / Л.С. Выготский.- М.: Педагогика, 1991.– 480 с.
4. **Леонтьев, А.Н.** Деятельность. Сознание. Личность [Текст] / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1977.– С. 239 - 304.
5. **Столяренко, Л.Д.** Педагогическая психология [Текст] / Л.Д. Столяренко // Учебники и учебные пособия. – Ростов – на - Дону: Феникс, 2003.– 544 с.
6. **Горбачева, А.А.** Инновационные технологии в преподавании физики [Текст] / А.А.Горбачева, М.Г.Салиева // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2014.- №2.- С. 32 - 35.
7. **Горбачева, А.А.** Аналогии и модели – методы сравнения схожих закономерностей при обучении физике [Текст] / А.А.Горбачева, С.К. Бердибекова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2015. - №1.- С. 62 - 66.
8. **Маданбекова, Ж.А.** Проверка и оценка знаний учащихся в обучении физики [Текст] / Ж.А. Маданбекова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2015. - №1.- С.66 - 70.

Поступила в редакцию 04.02.2021 г.

УДК 3. 37.378

Былыкова М.М.

преп. Ошского государственного университета, Кыргызская Республика

СТУДЕНТТЕРДИН ТААНЫП - БИЛҮҮ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН ЖАНА ЧЫГАРМАЧЫЛЫК АКТИВДҮҮЛҮГҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН УСУЛДАРЫ

Бул макалада изилдөөнүн предмети катары жогорку окуу жайында педагогикалык дисциплиналарды окутуу процесси каралган. Жогорку окуу жайында семинардык сабактарды окутууда студенттердин таанып-билүү ишмердүүлүгүн жана чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн айрым усулдарын колдонууну аныктоо максатында изилдөөлөр жүргүзүлгөн. Студенттердин таанып-билүү жана чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүү үчүн эвристикалык баарлашуу, “мээге чабуул”, “тегерек стол”, “ишмердүүлүк оюну”, практикалык иштердин мелдеши жана аларды талкуулоо илимий усулдары колдонулган. Ал усулдардын негизинде студенттердин таанып-билүү жана чыгармачылыгын өнүктүрүүнүн шарттары аныкталып, бир топ конкреттүү сунуштар берилген. Студенттердин чыгармачылыгын өркүндөтүүдө активдүү